

Differensiert behandling i frihet — et nytt forsøk med unge lovovertridere.

Av advokat JONAS W. MYHRE, Oslo

Bakgrunnen

I forbindelse med forberedelsen av den nåværende „Lov om strafferettslege åtgjerder mot unge lovbrutarar“ av 9. april 1965, utspant det seg en viss debatt om de mest tjenlige reaksjoner overfor unge lovovertridere, se f. eks. artikler av *Anders Brat-holm*, *Nils Christie*, *Thomas Mathiesen* og *Gabriel Langfeldt*, alle i „Lov og Rett“ for 1964 fra side 119 til side 144. Debatten hadde ingen synlig innvirkning på lovgiverne som stort sett la Straffelovrådets innstilling¹⁾ til grunn og bl. a. innførte en 60 dagers ungdomsarrest og satte den mer dekkende betegnelse „ungdomsfengsel“ på arbeidsskolen på Berg.

Fra enkelte hold ble Straffelovrådet kritisert for manglende fantasi og dristighet når det gjaldt å peke på nye veier i kriminalitetsbekjempelsen.²⁾ Kritikken synes å ha feil adresse, men retter søkelyset mot det nedslående faktum at vi i Norge savner systematiske undersøkelser av forskjellige reaksjoners virkninger, samt praktiske forslag til nye virkemidler.

Knut Sveri som i april 1960 ga en utredning om barne- og ungdomskriminaliteten i Norge³⁾ gjennomgikk bl. a. de forskjellige reaksjoner som unge lovbrutere kunne bli utsatt for.⁴⁾ Hans konklusjon på dette punkt var:

„Man savner omtrent helt data som kan kaste lys over de forskjellige behandlingsformers effektivitet. Vår kriminal- og sosialpolitikk bygger derfor i første rekke på spekulative teorier som man i dag ikke kan bedømme hensiktsmessigheten av . . .“

I sin avhandling i 1961 om reaksjonenes virkninger⁵⁾ gikk *Nils Christie* enda videre i å blottstille vår manglende viten om de forskjellige reaksjoner og deres virkninger. For *Christie* syntes konsekvensen å være klar, vi måtte være forsiktig med å uteksperimentere nye reaksjonsformer og burde, så lenge vi ikke hadde bedre empirisk materiale å holde oss til, vende tilbake til de kon-

¹⁾ Innstilling fra Straffelovrådet om „Endringer i det strafferettslige reaksjonssystem overfor unge lovbrutere“, 1963.

²⁾ Se Lov og Rett 1964, s. 127.

³⁾ Vedlegg 2 til Stortingsmelding nr. 51/1960—61, „Om barn og ungdom med atferdsvansker“.

⁴⁾ Se s. 91—96.

⁵⁾ N.T.f.K. 1961, s. 129—144.

vensjonelle reaksjonsformer som fengselsstraff og bøttestraff og med en straffeutmåling basert på tradisjonelle, objektive og subjektive straffutmålingsmomenter.⁶⁾

Når nærmere forskning i Norge på dette område stort sett har uteblitt, synes forklaringen å være en etterhvert grunnfestet mistro til at valg av reaksjon vil ha noen avgjørende innflytelse på lovovertrederens resosialisering. Denne oppfatning sees sist å være kommet til uttrykk hos *Johs. Andenæs*.⁷⁾

„I den utstrekning man kan stole på resultatene tyder de altså på at valget av reaksjonsform spiller en underordnet rolle for lovovertrederens fremtidige tilpassning sammenholdt med de øvrige personlige og sosiale faktorer som gjør seg gjeldende.“

Mens stillheten igjen har senket seg over den norske kriminalpolitiske debatt, skjer der heldigvis ting andre steder i verden. I 1966 utkom den svenske psykolog *Bengt Börjesons* arbeide „Om påføljders verkningar“.⁸⁾ Jeg nevner kort at undersøkelsen gikk ut på å foreta en statistisk sammenligning mellom tilbakefallet ved forskjellige reaksjoner. 421 undersøkelsespersoner ble på bakgrunn av opplysninger innhentet om hver enkelt inndelt i 9 risikokategorier etter den antatte fare for tilbakefall. Innen hver risikokategori sammenlignet man så tilbakefallet for lovbrøyttere som hadde vært utsatt for de forskjellige reaksjoner. Undersøkelsens hovedfunn var at betinget reaksjon hadde den beste individualpreventive effekt. *Andenæs* reiser i sin anmeldelse⁹⁾ spørsmålet om ikke resultatet skyldes en systematisk skjevhet ved sammenligningen. Ifølge *Andenæs* er det grunn til å anta at de som ble idømt en ubetinget reaksjon i virkeligheten var mer belastet enn de som ble dømt til en mildere reaksjon, selv om de befant seg innen samme risikogruppe. Det synes likevel berettiget å regne med, som også *Andenæs* slutter seg til,¹⁰⁾ at den påpekte forskjell er reell. Spørsmålet er så hvilke kriminalpolitiske følger en slik undersøkelse bør få for norske forhold. Personlig er jeg ikke i tvil om svaret, vi bør snarest ta opp vårt eksisterende betingede reaksjonssystem til kritisk vurdering og se hva som eventuelt kan gjøres for å utvikle et formålsbestemt og meningsfylt kriminalvern i frihet. I og med at Straffelovrådet nå har fått til utredning spørsmålet om en omorganisering av vernearbeidet, at den planlagte ungdomsarrest ennå ikke er på-

⁶⁾ Se særlig s. 141.

⁷⁾ „Om virkningen av forskjellige reaksjoner mot lovovertredere“, N.T.f.K. 1966, s. 117—135, på s. 120.

⁸⁾ Jfr. note 7). Artikkelen er en anmeldelse av boken.

⁹⁾ I.c. s. 124—130.

¹⁰⁾ I.c. s. 130.

begynt og kapitelet i loven av 1965 om ungdomsarrest derfor ikke er trådt i kraft, synes tidspunktet for en slik utredning å være passende.¹¹⁾

Det aktuelle tilbakefall

Før vi går videre kan det være av betydning å stoppe opp ved dagens bilde av unge lovovertrедeres tilbakefall. Ifølge sist tilgjengelige statistikk¹²⁾ faller mer enn en fjerdepart av ungdom i aldersgruppen 14—20 år, i løpet av en 3-års periode, tilbake til nye forbrytelser. Sammenligner man tilbakefallet for alle registrerte lovovertrедere, viser det seg at tilbakefallet er størst for de yngre aldersgrupper. Tar man i betraktning at man ved de eldre aldersgrupper må regne med Chancen for en sterkere kriminell belastning, blir i virkeligheten tilbakefallsprosenten for ungdom enda ugunstigere. Det er temmelig klare indikasjoner på at den økede lovbrysterhyppighet blant de unge resulterer i øket tilbakefall i mer moden alder, og at følgelig lovbrysterhyppigheten forplanter seg videre oppover i aldersgruppene.¹³⁾

Bruken av betingede reaksjoner

Til tross for en viss innstramning av praksis i de seneste år, er det fortsatt grunn til å anta at Norge i forhold til andre land viser en enestående tilbakeholdenhet med å reagere med ubetinget straff overfor unge lovovertrедere.¹⁴⁾ Ifølge kriminalstatistikken for 1965¹⁵⁾ ble det overfor 1843 ungdommer i alderen 14—17 år reagert med påtaleunntatelse. Dette representerte 76 % av gruppens samlede 2419 personer. 6,7 % fikk domsuttsettelse og 11,8 % betinget fengselsstraff. Det vil si at ialt 94,5 % av disse ungdommene som var funnet skyldig i en straffbar handling ble ilagt en betinget reaksjon. For aldersgruppen 18—20 år fikk 515 personer, hvilket utgjorde 39,6 % av denne gruppen, betinget fengsel, mens 15 % fikk påtaleunntatelse. Selv for disse ungdommer var over halvparten av reaksjonene betinget. Men hva skjer så med alle disse unge underkastet den mildere betingede reaksjon?

Også etter loven av 1965 er de unge i alderen 14—18 år som får betinget reaksjon, primært barnevernsnemndenes ansvar.

¹¹⁾ Akter man å følge samme tidsskjema som ved opprettelsen av den tidligere arbeidsskole, kan det med god rett hevdes at det er tid nok. Loven om oppdragende behandling av unge lovbryster ble som kjent vedtatt allerede i juni 1928, mens loven først trådte i kraft i 1951.

¹²⁾ Kriminalstatistikk for året 1965, hefte IV s. 5.

¹³⁾ Se Straffelovrådets innstilling s. 17, Kriminalstatistikken for året 1963, hefte I, s. 11 og *Helge Røstad*, „Ungdomskriminalitetens omfang i vårt land“, Lov og Rett 1967, s. 141—142, på s. 142.

¹⁴⁾ Se *Johs. Andenæs*, „Om almenprevensjon“, T.f.r. 1966, på s. 28.

¹⁵⁾ Hefte IV s. 9 og s. 10.

Med hjemmel i barnevernsloven av 17. juli 1953 spiller barnevernsnemndene på et vidt register av ulike reaksjoner og virkemidler. Det kan gjelde alt fra forebyggende tiltak som å yte økonomisk støtte til hjemmet, se § 18 b), til vernetiltak ved plasing av ungdommen i spesialskole, se § 24. Det viste seg imidlertid relativt raskt at det var et langt skritt fra loven slik den fremtrådte på papiret, og slik den ble praktisert. I 1959 henledet både *Andenæs* og *Aulie*¹⁶⁾ oppmerksomheten på at det i langt de fleste tilfeller ikke ble truffet noen beslutning om vernetiltak overfor de unge lovbrøyttere som barnevernsnemndene hadde ansvaret for. Og *Sveri*¹⁷⁾ kunne i 1960 konstatere at:

„Hva man etter dette kan si, er at det overveiende antall saker angående unge lovbrøyttere blir henlagt av barnevernsnemndene enten etter en samtale med barnet (og event. foreldrene) eller uten noen åtgjerd i det hele tatt.“

Det er dessverre vanskelig på bakgrunn av aktuell barnevernsstatistikk å danne seg et korrekt bilde av situasjonen idag. Det er tegn som tyder på at det ikke er inntrådt noen vesentlig forbedring.¹⁸⁾ Riktignok er det så at lovovertrædelsen alene ikke i og for seg gir tilstrekkelig grunnlag for inngrep fra barnevernsnemndas side, idet ungdommen ved sitt lovbrudd må vise „så dårlig tilpassing til omgivelsene eller samfunnet at særlige åtgjerd finnes påkrevd“, se § 16 b. *Christie*¹⁹⁾ påpeker at i den utstrekning barnevernsnemndene oppfatter seg selv som et behandlingsorgan, er det ikke naturlig at de bestandig griper inn overfor alle registrerte unge lovbrøyttere. Dette er i og for seg riktig, men kan neppe gi en tilfredsstillende forklaring på det store antall saker som henlegges uten videre, og hvor man må forutsette at nemnda ikke en gang har kunnet danne seg noen mening om klientens behandlingsbehov. På den annen side er det en realitet at vanskelige arbeidsforhold og manglende ressurser ofte legger en klam hånd over nemndenes virksomhet.²⁰⁾

¹⁶⁾ „Tenåringskriminaliteten — en utfordring til barnevernet“, Norges Barnevern, 1959, s. 204—217 og „Bruker vi de muligheter som straffeloven gir oss?“, Medlemsblad for Den Norske Dommerforening, 1959, s. 66—89, se forøvrig Straffelovrådets oversikt i den tidligere nevnte innstilling s. 8 flg.

¹⁷⁾ I. c. s. 83—84.

¹⁸⁾ Jeg sikter her bl. a. til opplysningene i Barnevernsstatistikk for 1964 (utg. 1966), s. 8 hvor det fremgår at det dette år ble truffet vernetiltak for 512 personer i alderen 14—17 år, hvilket utgjør kun 25 % av denne gruppe. Tilsvarende tall for ungdommen i alderen 18—20 år var 44 personer som representerte kun 2 % av gruppen.

¹⁹⁾ *Nils Christie*, „Barnevernsnemndenes sosiologi“, Sociologiske Meddelelser, 6. serie 1961, s. 86.

²⁰⁾ Som en aktuell illustrasjon kan henvises til „Åpent brev til våre politikere fra sosialarbeiderne ved barnevernskontorets tilsynsavdeling“, Aftenposten 9/12 1967.

Hvorvidt lovgiverne i 1953 forutså og tilsiktet en utvikling som den vi har vært vitne til, er det ikke godt å ha noen formening om. Men ved å legge ansvaret for de fleste lovovertridere i alderen 14—17 år til et kommunalt organ, ordinært bestående av fem medlemmer uten spesielle kvalifikasjoner, men med en rekke virkemidler til sin rådighet, synes man å ha lagt forholdene vel til rette for et smertefritt sosialt kanaliseringsapparat. Man skapte utad illusjonen om at „noe ble gjort“, samtidig som man i realiteten unngikk å iverksette reaksjoner overfor den enkelte og heller ikke lot ungdommen bli belastet med forbrytstempleet. — Det er for tidlig å si noe sikkert om den nye hjemmel for påtalemyndigheten i loven av 1965 § 3 til å gjenoppta strafforfølgning i sak som opprinnelig er overlatt barnevernsnemnda har hatt noen innvirkning på barnevernsnemndenes praksis.

Såvel ved påtaleunntak etter straffeprosesslovens § 85. 2. ledd som ved idømmelse av betinget reaksjon etter straffelovens § 52, kan det settes nærmere vilkår, se straffelovens § 52 nr. 5—7. Det kan her dreie seg om f. eks. å betale erstatning til fornærmede, se § 52 nr. 5, eller at vedkommende overholder særlige bestemmelser om oppholdssted, arbeid, utdanning, bruk av fritid eller samkvem med bestemte personer, se § 52 nr. 6 a. Tilsyn kan anordnes, men er ikke obligatorisk, se § 52 nr. 7. Som nevnt av Straffelovrådet²¹⁾, har man tidligere kun brukt tilsyn i meget beskjedent omfang her i landet. Etter oppgaver som Straffelovrådet innhentet var det tegn som tydet på at tilsyn etter hvert har fått øket anvendelse. Det er opplyst at ca. 33 % av de betinget dømte under 21 år i 1961 ble stilt under tilsyn. Straffelovrådets standpunkt er at større anvendelse av tilsyn vil kunne gjøre den frie kriminalomsorg til et mer verdifullt ledd i kriminalitetsbekjempelsen.²²⁾

Men en mer utstrakt bruk av tilsyn løser i seg selv ingen problemer:

„... selv når vedkommende i prøvetiden blir satt under tilsyn, ... vil det vel være for dristig å tale om noen egentlig „kriminalomsorg i frihet“, således som man forstår det i våre naboland. Mest dreier det seg om sporadiske samtaler med Vernelagets tilsynsfører, under tiden i forbindelse med praktisk bistand og hjelp, alt etter vedkommende vernelags midler, men sjelden kombinert med formålsbestemte behandlingstiltak.“²³⁾

Uttalelsen ble gitt i 1959, men synes fortsatt å være dekkende for den generelle situasjon tilsynsvirksomheten befinner seg i i dag. Det er ikke ualminnelig at tilsynet begrenses til at klienten av-

²¹⁾ I. c. s. 61.

²²⁾ I. c. s. 62.

²³⁾ *Aulte*, sitert etter Straffelovrådets innstilling, s. 9.

legger en månedlig visitt av noen få minutters varighet på tilsynsførerens kontor. Nå skal det straks understrekes at heller ikke vernelagenes arbeidsforhold er tilfredsstillende. Det er mangel både på kvalifisert personell og nødvendige institusjoner. Men utilstrekkelige materielle ressurser gir ikke den fullstendige forklaring på den aktuelle situasjon. Som påvist av *Ragnar Hauge*²⁴), eksisterer det ingen klart formulerte forventninger til tilsynsførerne og det arbeid de utfører, og heller ingen entydig ideologi, (hvorvidt man skal følge den „behandlende“ eller den „straffende“ linje.) I stedet har samfunnet gitt uttrykk for en rekke „fromme ønsker“ som f. eks. at „tilsynsføreren skal gi den domfelte råd og veiledning og prøve å hjelpe ham til å føre en ordnet livsførsel“²⁵) og at „tilsynsføreren må forsøke å finne frem til klientens positive sider og bygge videre på disse“.²⁶)

Etter den foregående, utvilsomt raske gjennomgåelse av det eksisterende betingede reaksjonssystem, må det være riktig å fastslå at forholdene i praksis er lite tilfredsstillende, til tross for at de nødvendige virkemidler formelt sett er brakt til veie ved den nåværende lovgivning.

Et eksperiment i California.

I det følgende vil jeg gå nærmere inn på et differensiert behandlingsprogram i frihet som nå i vel 5 år har vært forsøkt i California.

Jeg ønsker å presisere at når jeg i det følgende benytter ordet „behandling“, er dette ment i ordets videste betydning, som omfattende alt fra den enkleste påvirkning til psykoterapi. Begrepet må heller ikke forstås som en kontrær motsetning til „straff“, i betydningen et bevisst tilføyet onde. Generelt tør det sies at den ofte fremhevede motsetning mellom „behandling“ og „straff“ langt på vei grunner seg mer på en teoretisk begrepskonstruksjon enn på fysiske realiteter. I det foreliggende program anerkjennes det således åpent at den differensierte behandling i frihet også har en kontrollfunksjon og således inneholder elementer av „straff“.²⁷) Programmet, hvis offisielle navn er „The Community Treatment Project“, er et bredt anlagt kontrollert eksperiment utført på fullbyrdesstadiet.²⁸)

²⁴) „Tilsyn, virksomhet i et sosialt tomrom?“, Vernelagsnytt 1964, s. 43 flg. og „Tilsyn med lovovertredere — et institusjonelt dilemma?“, Vernelagsnytt 1966, s. 81 flg.

²⁵) Se strl. § 52 nr. 7, 4. ledd.

²⁶) § 3.2. ledd 2. pkt. i „Rettledning for tilsynsførere“, sitert etter *Hauge*.

²⁷) Se Community Treatment Project 5. Progress Report 1966, s. 22.

²⁸) Av litteratur om emnet som tildels senere vil bli sitert, nevnes: The Community Treatment Project after 5 years, 1966 (senere sitert

Prosjektet omfattet unge lovovertredere i alderen 13—19 år, med en gjennomsnittsalder på 16 år. De hadde samtlige tidligere vært gjenstand for ulike forføyninger i frihet, men var falt tilbake til nye asosiale handlinger.²⁹⁾ De asosiale handlinger fordelte seg med vel 60 % på formuesforbrytelser og ca. 30 % på handlinger som ikke er straffbare i Norge, f. eks. å rømme hjemmefra. Av formuesforbrytelsene var ca. halvparten biltyverier. Den nest største enkeltgruppe var innbruddstyverier.³⁰⁾ For vel to tredjedeler av klientelet kunne man med andre ord snakke om en kriminell belastning, og felles for samtlige var at de var kommet dit hen at de nå skulle anbringes i institusjon, d.v.s. arbeidsleir eller ungdomsfengsel for de flestes vedkommende. I stedet for å sende alle til institusjoner, lot man i stedet innen ett distrikt ca. halvparten bli overført til behandlingsprogrammet i frihet. En viss „utsiling“ fant imidlertid sted, ikke minst av sikkerhetsmessige grunner. Ungdommer som hadde begått voldsforbrytelser eller som politiet av andre grunner motsatte seg ble satt på frifot, samt klienter som fra før hadde et institusjonsopphold bak seg, ble utelukket fra prosjektet. I løpet av en 5-års periode har dette medført at ca. 23 % av guttene og 10 % av pikene er blitt utelukket.³¹⁾ Utvelgelsen til eksperimentgruppen skjedde tilfeldig. Eksperimentgruppen har omfattet ialt 270 ungdommer, mens kontrollgruppen som har gjennomgått den tradisjonelle institusjonsanbringelse, har tallet 357 klienter. Mens klientene oppholdt seg i en mottagelsesavdeling, og før de ble fordelt på eksperimentgruppe og kontrollgruppe, foretok man en klassifisering av samtlige ungdommer ut fra visse karakteristiske personlighetstrekk som man antok hadde direkte behandlingsmessige implikasjoner.

som CTP), Community Treatment project 5. Progress Report, 1966 (senere sitert som CTP 5), Interpersonal Maturity Level Classification: Juvenile. Diagnosis and Treatment of Low, Middle and High Maturity Delinquency, 1966 (senere sitert som IMC) og A Demonstration Project: An Evaluation of Community-located Treatment for Delinquency, proposal for phase 2, 1964 (senere sitert som DP). Samtlige publikasjoner er utgitt av Youth and Adult Corrections Agency, California.

²⁹⁾ Jeg kommer i det følgende til å benytte betegnelsen unge tilbakefallsforbrytere på disse ungdommen, men gjør oppmerksom på at uttrykket ikke er helt dekkende. En „juvenile delinquent“ tilsvarer ikke helt den norske lovovertreder, men omfatter også ungdom hvis misfpassethet ikke har slått ut i lovbrudd. Stadig ulovlig fravær fra skolen vil f. eks. kunne medførte at sak blir anlagt ved en „Juvenile Court“, hvor retten kan beslutte at vedkommende er å anse som „delinquent“ og følgelig kan settes under tilsyn, etc.

³⁰⁾ Se CTP s. 8.

³¹⁾ Se CTP 5 s. 30 og CTP s. 1.

Differensiering av klientelet — en beskrivelse.

Klassifikasjonssystemet er det sentrale element i det differensierte behandlingsprogram, og er utarbeidet spesielt med dette program for øyet.³²⁾ Systemet er en videreutvikling av en typologi som tar utgangspunkt i individers personlige modningsprosess, og som er utformet av psykiaterne *Sullivan, Grant og Grant*.³³⁾ Selve typeinndelingen skjer i to stadier. Først fastlegges klientens modenhetsnivå (interpersonal maturity) ut fra en vurdering av klientens evne til å oppfatte seg selv og omverdenen. Innen hvert modenhetsnivå skjer det deretter en ytterligere klassifisering etter den enkeltes måte å reagere på overfor omverdenen. Det bør presiseres at man kun prøver å kartlegge personlighetstrekkene slik de fremtrer på undersøkelsestiden og at man ikke befatter seg med årsaksproblemer.

Til grunn for denne typeinndeling lå normalt et fra halvannen til to timers intervju med den enkelte. Intervjuene skjedde etter et på forhånd fastlagt skjema og ble tatt opp på lydbånd. De som foretok intervjuene var vanligvis erfarne sosialarbeidere. Normalt var det i hvert tilfelle en person i tillegg til intervjueren som bestemte kriminalitetstypen.

Materialet lot seg inndele i ni forskjellige kriminelle typer, fordelt på tre modenhetsnivå, 2, 3 og 4. Laveste nivå, 1, og de høyere, 5, 6 og 7, var ikke representert. Typene kan kort karakteriseres slik:³⁴⁾

Modenhetsnivå 2: På dette nivå er individet først og fremst opptatt av krav om at omverdenen tar seg av ham. Han oppfatter hovedsakelig andre enten som mennesker som gir ham noe, eller som forbyr ham noe, og er blottet for medmenneskelig innlevelse ut over dette. Hans evne til å forklare, forstå eller forutse andres adferd eller reaksjoner, er dårlig. Han er ikke interessert i hva som foregår utenfor ham selv, unntatt med henblikk på å oppnå noe. Han er impulsiv og ute av stand til å registrere annet enn de aller alvorligste følger av sin adferd overfor andre. Det finnes to undertyper:

- 1) Den asosiale og aggressive („asocial, aggressive“, nedenfor sitert som *Aa*) som reagerer med krav og åpen fiendtlighet når hans behov blir nektet tilfredsstillt.
- 2) Den asosiale og passive („asocial, passive“, senere sitert som

³²⁾ Systemets tekniske betegnelse er „Interpersonal Maturity Level Classification: Juvenile“.

³³⁾ Systemet er beskrevet i detalj i „The Development of Interpersonal Maturity: Applications to Delinquency“ *Psychiatry*, 1957, nr. 20, s. 373—385.

³⁴⁾ Det følgende er tatt fra CTP 5 s. 3 flg. For en mer detaljert beskrivelse, se IMC, s. 4—50.

Ap) som i den samme situasjon som nevnt under 1) vil reagere med klynking, klaging og tilbaketrekking.

Modenhetsnivå 3: På dette nivå har individet fortsatt en ufullstendig evne til å danne seg et differensiert bilde av sine omgivelser, selv om han representerer et videregående stadium i forhold til individet på nivå 2. Hans manglende persepsjon av andre fører til at han dømmes andre ut fra seg selv. I større grad enn en klient på nivå 2 forstår han imidlertid at hans egen adferd har innvirkning på hans muligheter til å oppnå det han ønsker. Han prøver å manipulere omgivelsene for å fremkalle positive istedenfor negative svar på sine behov. Han handler ikke ut fra et indre verdisystem, men lar sitt handlingsmønster påvirke av ytre forhold („external structure“). Hans norminnsikt er unyansert og sterkt forenklet. Verden, og hans egen deltagelse i den, blir betraktet ut fra et maktsynspunkt. Han er i stand til å lære å opptre i noen få stereotype roller. Han er ikke motivert for å oppnå noe på lang sikt, eller å planlegge for fremtiden. Det finnes her tre undertyper:

3) Den umodne konformist („immature conformist“, senere sitert som *Cfn*) som reagerer med underkastelse overfor enhver som i øyeblikket ser ut til å ha makten.

4) Gjeng-konformisten („cultural conformist“, senere sitert som *Cfc*) som underkaster seg gjengens normer (det „menige“ gjengmedlem).

5) Den manipulerende („manipulator“, senere sitert som *Mp*), som søker å underminere autoriteternes makt og/eller selv å overta denne makt (Gjenglederen).

Modenhetsnivå 4: På dette nivå har individet skapt sitt eget verdisystem som han benytter for å vurdere egen og andres adferd. Hans evne til å oppfatte mellommenneskelig samspill går så langt at han registrerer at mennesker har forventninger om hverandre og kan påvirke hverandre. Han viser en viss evne til å forstå årsakene til en bestemt handling og en viss evne til å etablere følelsesmessig kontakt med andre mennesker og med siktepunkt ut over øyeblikket. Han er oppmerksom på betydningen av sosial status og respekt og lar seg sterkt influere av mennesker han ser opp til. Det er her fire undertyper:

6) Den nevrotisk, utadreagerende („neurotic, acting out“, senere sitert som *Na*), som ved aktivitet på det ytre plan søker å „løpe fra“ („outrun“) en ubevisst skyldfølelse som klienten opplever som angst og selvførdømmelse.

7) Den nevrotisk, engstelige („neurotic, anxious“, senere sitert som *Nx*), for hvem følelsen av utilstrekkelighet og skyld gir seg utslag i symptomer på følelsesmessige forstyrrelser.

8) Den situasjonsbetinget, utadreagerende („situational emo-

tional reaction“, senere sitert som *Se*), som reagerer på f. eks. personlige eller familiære kriser med utadrettet handling.

9) Den bevisste avviker („cultural identifier“, senere sitert som *Ci*), hvis identifikasjon med den avvikende sosiale undergruppes normer betegner et bevisst valg, hvorved klienten får utløsning for sine avviker-behov.

På et gitt tidspunkt var fordelingen på de ulike typer som følger: *Ap* 5 % av de klassifiserte, *Cfm* 16 %, *Cfc* 10 %, *Mp* 14 %, *Na* 20 %, *Nx* 26 %, *Se* 3 % og *Ci* 6 %. Typen *Aa* ble holdt utenfor forsøket.

Differensiert behandling — en beskrivelse.

For hver type ble det lagt opp et behandlingsprogram som man forutsatte ville dekke denne types særlige behandlingsbehov, derav betegnelsen, differensiert behandling. Ved å foreta en differensiering som nevnt, søkte man bevisst å tilføre behandlingsforsøket i frihet en ny dimensjon, idet man var klar over at tidligere forsøk med alene intensivert tilsyn ikke hadde gitt synlige resultater.³⁵⁾

“Because intensive treatment, by competent personell, does not of itself guarantee results that differ significantly from those of routine, non-intensive programs, it was assumed that the project must include more than skilled workers, small caseloads and even good intentions.”³⁶⁾

De enkelte elementer i behandlingsprogrammene representerer i og for seg ikke noe nytt, og omfatter alt fra rene velferds- og kontrolltiltak til gruppeaktiviteter av forskjellig art og familie- og individualterapi. Det nye er imidlertid at man på bakgrunn av den foretatte differensiering fastlegger en målsetning for behandlingen av hver enkelt type, med en nærmere angivelse av de midler som ansees særlig egnet. Herunder nevnes det punkt for punkt hvordan tilsynsføreren bør gå frem overfor hjem, skole, arbeidssted og kontakter i nabolaget, spørsmålet om fritidsbeskjeftigelse, hva slags kontrolltiltak som bør benyttes og hvilken type tilsynsførere som antas best skikket.

Hver av prosjektets tilsynsførere beskjeftiget seg bare med en, eller maksimum to, kriminalitetstyper.³⁷⁾ Tilsynsførerne hadde hver kun 12 klienter som de gjennom programmets intensive del

³⁵⁾ Se særlig Powers and Witmer, „An experiment in the prevention of delinquency. The Cambridge-Sommerville Youth Study“, 1951.

³⁶⁾ Se CTP s. 2.

³⁷⁾ For en nærmere redegjørelse av forholdet mellom typer av tilsynsførere og typer av klientel, se Ted Palmer, „Relationships between needs of Youngsters and characteristics of Treaters: Illustrations of Factors which bear upon matching“, California 1967.

hadde kontakt med fra to til fem ganger pr. uke.³⁸⁾ Det lar seg ikke gjøre å gi en detaljert beskrivelse av samtlige behandlingsprogram.³⁹⁾ Til illustrasjon skal jeg nøye meg med å skissere hvilke målsetninger man hadde, og hva man spesielt la vekt på, under behandlingen av typene, *Ap*, *Cfc*, *Na* og *Ci*. Grunnen til at disse er valgt er at *Ap* og *Ci* typene representerer ytterpunktene i skalaen, *Na*-typen er den hvor den differensierte behandling synes å ha vært mest vellykket og *Cfc*-typen, de „menige“ gjengmedlemmer, må antas å fortjene spesiell oppmerksomhet.

For type *Ap* tok behandlingsprogrammet først og fremst sikte på å etablere tilsynsføreren i klientens bevissthet som en som ville hjelpe, og dermed møte klientens avhengighetsbehov. Tilsynsføreren måtte videre søke å beskytte klienten mot å bli gjort narr av og redusere hans følelse av å være isolert og avvist. Samtidig var siktemålet å styrke klientens selvkontroll og videreutvikle hans evner til å oppfatte sammenheng mellom egne og andres behov og handlinger. Plasing hos fosterforeldre i stedet for hjemme ble anbefalt, da egen familie for denne type ble antatt å være vanskelig å arbeide med, og i mange tilfelle var årsaken til ungdommens skjeve utvikling. — Muligheten for å finne en eller annen kontakt som kunne rekke ut over tilsynsforholdet ble undersøkt. Hvis klienten hadde sluttet skolen, prøvet man å finne et arbeide hvor klienten enten arbeidet alene, f. eks. gårdsarbeide, eller et arbeide som ikke nødvendiggjorde samkvem med andre mennesker, f. eks. arbeid ved samlebånd i fabrikk. De regler som tilsynsføreren satt opp for klientens adferd var enkle og klare. Kravet til etterlevelse forutsatte man gradvis ble strammet inn. Det ble antatt hensiktsløst å gi klienten vanlig psykoterapi eller søke å etablere noen særlig grad av egeninnsikt hos ham. Gruppeaktivitet ble benyttet til en viss grad, særlig i form av såkalt psykodrama.⁴⁰⁾ Gruppene ble fortrinnsvis satt sammen av klienter av samme kriminalitetstype, eller i hvert fall av klienter på samme modenhetsnivå.

For type *Cfc* tok man sikte på å redusere klientens frykt for å etablere annet enn rent overfladisk kontakt med andre mennesker. Å styrke klientens selvfølelse ble også ansett for viktig. — Denne klienttype fikk vanligvis bo hos sine foreldre. — Ved utstrakte gruppesamtaler og gruppeaktivitet med deltagere fra samme type, nyttiggjorde man seg klientens gruppetilknytning og søkte å la gruppens medlemmer påvirke hverandre til sosialt akseptabel adferd. Slik gruppeterapi ble ansett for den viktigste behandlingsform for denne type og deltagelse på gruppemøtene,

³⁸⁾ Se CTP, s. 5.

³⁹⁾ Interesserte henvises til IMC, s. 7—50.

⁴⁰⁾ Dette består i at deltagerne mer i handling enn i ord uttrykker sine tanker og behov.

som vanligvis ble holdt to ganger i uken, var obligatorisk. — Kontroll av klientens adferd ble for denne type brukt som et middel for å få klienten til å forstå at tilsynsføreren interesserte seg for klienten, og at klienten var verdt den oppmerksomhet som kontrollen innebar. — Tilsynsførerne ble spesielt advart mot muligheten for at tilsynelatende kontakt han klarte å etablere med klienten i virkeligheten betydde at klienten kun „snakket ham etter munnen“ („conning“).

For type *Na* var siktemålet først og fremst å redusere, eventuelt løse, klientens indre konflikter og å utvikle klientens evne til å erkjenne seg selv som han er, og hvordan han virkelig ønsket å være. — Klienten fikk bo hos sine foreldre, forutsatt at klienten selv ønsket det. Hvis videre mor og far, eller deres substitutter, samt eventuelle søsken ga sitt samtykke, og individuell kontakt mellom tilsynsfører og klient ble ansett unødvendig, ble behandlingen fortrinnsvis lagt opp som familieterapi. I slike tilfelle dannet hele familien en terapeutisk gruppe og familien overtok overfor tilsynsføreren ansvaret for klienten. — Siden lovover-tredelsen for denne gruppe hører nært sammen med typens nevro-tiske personlighetstrekk, var det om å gjøre først å søke å løse personlighetsproblemene. Skolegang, eventuelt arbeide, ble i den-ne sammenheng av underordnet betydning. — Som ledd i bestre-belsene på å utvikle en større følelse av egenverd hos klienten, ble han ofte anmodet om å hjelpe til i behandlingsprogrammet for typer på et lavere modenhetsnivå. — I stedet for familieterapi ble ofte individuell psykoterapi benyttet. Det ble her lagt vekt på utviklingen av innsikt i egne personlighetskonflikter. Det ble an-tatt hensiktsløst eller direkte skadelig for denne type å oppholde seg ved nevrosens symptomer, d.v.s. lovbruddene. I stedet kon-sentrerte man seg om „ondets rot“, angsten og skyldfølelsen. — Det skulle være ganske klart at en tilsynsfører som hadde ansva-ret for denne type, måtte ha utdanning og trening innen psyko-terapi.

For type *Ci* prøvde man å få klienten til å forandre sitt verdi-system, eventuelt som en subsidiær målsetning, å få ham til å benytte sosialt akseptable midler til å oppnå det han ønsket. — Å øke egeninnsikt ble også her betraktet som en viktig oppgave. Det er interessant at man for denne gruppe bevisst la an på å skape utfordrende og krevende situasjoner for klienten, hvor han måtte ta i bruk alle sine personlige ressurser. En måte man søkte å oppnå dette på, var å la klienten hjelpe tilsynsføreren i hans arbeide med andre klienter på et lavere modenhetsnivå. En slik assistanse fra klientens side kunne m.a.o. tjene flere formål. — Forøvrig kan man merke hvordan tilsynsføreren for denne type i første rekke var tenkt som en sosial katalysator. Han skulle gjøre klienten oppmerksom på mulighetene som forelå, f. eks.

til fritidssyssele eller diverse gruppeaktiviteter, men overlate til klienten om han ønsket å delta. Tilsynsføreren skulle likeledes stille seg til disposisjon for samtaler og la klienten avgjøre om han ville benytte seg av det. — Klienten ble oppfordret til å diskutere sine verdier med tilsynsføreren. — I den utstrekning klienten syntes interessert, skulle tilsynsføreren være villig til å diskutere sine egne personlige erfaringer. Forholdene i hjemmet og psykologiske problemer ble derimot vanligvis ikke drøftet.

Det er vanskelig på bakgrunn av de foreliggende opplysninger å danne seg et fullstendig bilde av om man i det konkrete tilfelle klarte å leve opp til det enkelte programs intensjoner. En sammenligning av resultatene for eksperimentgruppen, som ble underkastet den beskrevne behandling, og kontrollgruppen som ble innsatt i institusjoner, uten noen form for differensiert behandling, bør kunne fortelle oss endel.

Resultatene av eksperimentet.

Den gjennomsnittlige lengde av reaksjonen var både for eksperimentgruppen og kontrollgruppen ca 2 år. Behandlingsprogrammet for eksperimentgruppen ble imidlertid ikke drevet like intensivt i hele perioden. Kontrollgruppen satt heller ikke i institusjon hele tiden. To-års perioden omfattet også for disse prøvetid i frihet.

Etter 15 måneders prøvetid sammenlignet man tilbakefallet⁴¹⁾ for de to grupper. Tilbakefallsprosenten for kontrollgruppen som helhet var 52 % og for eksperimentgruppen 28 %.⁴²⁾ Splitter man opp på de forskjellige kriminalitetstyper, viser typen *Na* det største utslag, med ca. 71 % tilbakefall i kontrollgruppen og bare 23 % tilbakefall i eksperimentgruppen. Type *Ci*, på den annen side, viser et tilbakefall på 22 % for kontrollgruppen og 52 % for eksperimentgruppen. Også for typen *Se* er det fordelaktigere tall for kontrollgruppen, henholdsvis 17 % mot eksperimentgruppens 20 %. For alle de andre typer viser eksperimentgruppen mindre tilbakefall. Eksperimentgruppens type *Cfc* har f. eks. et tilbakefall på kun 15 % sammenlignet med kontrollgruppens 46 %. For typen *Ap* er tilbakefallsprosenten henholdsvis 18 og 55 for eksperimentgruppe og kontrollgruppe. — Psykologiske tester⁴³⁾ understøtter i hovedtrekk ytterligere det inntrykk tilbakefallsundersøkelsen gir.⁴⁴⁾

⁴¹⁾ Som tilbakefall er også regnet overtredelser av prøvevilkår med innsettelse til soning som følge.

⁴²⁾ Se CTP, s. 5—13.

⁴³⁾ California Psychological Inventory og Jesness Inventory, se CTP s. 7.

⁴⁴⁾ Se CTP, s. 9 flg.

Samlet synes m.a.o. resultatene etter fem år å utpeke den differensierte behandling i frihet som den mest effektive.⁴⁵⁾ Den er også vesentlig billigere. Hva gjelder fortolkningen av resultatene, er det viktig å være klar over visse nærliggende feilkilder:

For det første det faktum at ca. 23 % av guttene og 10 % av pikene som må formodes å ha hatt den dårligste prognose, ble utelukket fra å delta i prosjektet.⁴⁶⁾ Videre er det gjort uttrykkelig oppmerksom på at kontrollgruppens brudd på prøvevilkår i noen større utstrekning enn hva tilfellet var for eksperimentgruppen ledet til innsettelse for soning, d.v.s. ble registrert som tilbakefall.⁴⁷⁾ Endelig må man medgi at resultatene ikke uten videre lar seg overføre til forholdene i et annet land.

Og selv om man godtar resultatene, melder spørsmålet seg om det virkelig er klassifiseringen av klientelet og den differensierte behandling i frihet som har æren for suksessen. Supplerende undersøkelser med sikte på å kartlegge disse forhold ble satt i verk i 1965 og ventes ikke avsluttet før i 1969.⁴⁸⁾

Slik materialet i dag foreligger, antar jeg likevel det er berettiget å tro at de fordelaktige resultater for den differensierte behandling i frihet er reelle, og at de kan tilskrives det nye system. Jeg legger i den forbindelse vekt på at eksperimentet har pågått over et tidsrom av 5 år og at man ved løpende kontroll har hatt mulighet for, og faktisk har gjennomført, justeringer av både typeinndeling og behandling i lys av de erfaringer som er vunnet.

Differensiering av klientelet — diskusjon.

Det er i første rekke differensieringen av klientelet i forskjellige typer som tiltrekker seg oppmerksomheten.⁴⁹⁾ Ganske særlig interessant er denne differensiering fordi den er utført på et klientel bestående av presumtivt normale ungdommer, d.v.s. mennesker som ikke lider under psykosener eller større intelligensdefekter, men som dog har falt tilbake til ny kriminalitet. Dette

⁴⁵⁾ For *Ci* typen er det antydnet at man i stedet bør holde fast ved innsettelse i institusjon, se CTP, s. 12.

⁴⁶⁾ Se note 31 og tekst. Klienter ble imidlertid utelukket også på andre indikasjoner, se CTP 5, s. 5, hvor det nevnes at det ved eksperimentprogrammet i San Francisco fra bl. a. politiets side ble protestert mot at man tok med klienter hvis saker var blitt referert i pressen.

⁴⁷⁾ Se CTP, s. 6.

⁴⁸⁾ Se DP, jfr. note 28).

⁴⁹⁾ *Andenæs* har i den tidligere omtalte artikkel i N.T.f.K. 1966, s. 134 en kort henvisning til et tidligere forsøk med differensiering av klientel, i relasjon til anvendelse av prediksjonsteknikken.

gir unektelig grunnlag for visse refleksjoner over de siste ti-års noe ensidige sosiologisk-baserte årsaksteorier. Med bevisst front mot den psykiatrisk-orienterte skole, er det fra sosiologisk hold med styrke hevdet at lovovertrederne ikke er „syke“ mennesker. *Sveri*⁵⁰) slår f. eks. fast at det ikke er nødvendig med noen personlighetsdefekt for at et individ skal falle for fristelsen til å foreta en straffbar handling.

„Man må tvertimot anta at de aller fleste lovbrøyttere er „normale“ individer i den betydning at de er uten organiske eller uttalte psykiske defekter.“⁵¹)

Denne unektelig viktige konstatering synes imidlertid å ha ført til at man fullstendig har oversett det betydningsfulle faktum at de registrerte lovbrøyttere kan være vidt forskjellige hva gjelder karakter, modenhetsnivå og personlighetsutstyr.⁵²)

Selv om psykiaterne har vært interessert i klassifisering, har deres interesse naturlig nok i første rekke konsentrert seg om å skille ut de åndelige eller sjelelige abnormiteter som sinnssykdom, intelligensdefekter og psykopati. Likevel har vi eksempler fra norsk psykiatri på differensiering av et presumtivt noenlunde normalt utrustet klientel. Jeg tenker her i første rekke på *Ørnulv Ødegaards* sosialpsykiatriske undersøkelse av „Unge tilbakefallsforbryttere“.⁵³) Senere har bl. a. *Langfeldt* ved forskjellige anledninger tatt til orde for nødvendigheten av „... en differensiering av materialet basert bl. a. på psykologiske og psykiatriske individualundersøkelser.“⁵⁴) Uttalelsen gjelder nettopp unge tilbakefallsforbryttere, som forøvrig *Langfeldt* ikke henregner til det „presumtivt normale klientel.“ Det det siktes til her er imidlertid kun at tilbakefallsforbryterne formodes å være særlig disponert for lovovertrædelse på grunn av „individuelle, arvelige disposisjoner (viljesvakhet, intellektuell svekkelse, mangelfuld etisk utvikling etc.)“ *Langfeldt* har også senere nevnt behovet for en differensiering.⁵⁵)

⁵⁰) I.c. s. 61.

⁵¹) I.c. s. 94 anfører han at de fleste lovbrøyttere ikke frembyr noen symptomer på emosjonelle eller andre forstyrrelser.

⁵²) I den senere tid synes det å ha gjort seg gjeldende en viss nyorientering, i hvert fall i amerikansk sosiologisk basert kriminologi. Se f. eks. *Short* and *Strodbeck*, „Group Process and Gang Delinquency“ 1965, s. 101 og s. 217—247. Forfatterne trekker frem sosialiseringprosessen i primærgruppen og den betydning denne har for personlighetsutviklingen.

⁵³) Oslo 1941, se spesielt s. 15—28.

⁵⁴) Se kronikk i *Aftenposten*, 14/5 1962.

⁵⁵) Se f. eks. *Lov og Rett*, 1964, s. 142 flg.

Differensiering kan gjennomføres på mange måter. Det reiser seg med en gang spørsmål om den typologi som her er beskrevet hviler på et tilstrekkelig saklig grunnlag. Juristen kan ikke påberope seg noen autoritet på dette felt. Derimot vet vi at det er skjedd en nærmere presisering og utdypning av typologien etter hvert som man har vunnet erfaringer i praksis. Det har også vist seg at man ved nærmere sammenligning av forskjellige eksisterende klassifikasjonssystemer har funnet vesentlige overensstemmelser.⁵⁶⁾ Inndelingen i de forskjellige modenhetsnivå synes å kunne spores tilbake til de såkalte strukturanalyser som moderne psykiatrisk diagnostikk er sterkt opptatt av. Det siktes her til en analyse av det innbyrdes forhold mellom personlighetens tre tenkte komponenter, impulsene, jeg-et og over-jeg.⁵⁷⁾

Innføring av differensiert behandling i frihet i Norge — *diskusjon.*

Tenker man seg anvendt et differensiert behandlingssystem i frihet for unge norske lovovertridere, er det nødvendig å ta stilling til innvendinger såvel av prinsipiell som av praktisk art. La oss først se på de praktiske problemer:

I Norge har vi ikke mottagelsesavdelinger beregnet på samtlige ungdommer som skal utholde en eller annen reaksjon. Vi kan heller ikke regne med å få det innen overskuelig fremtid. Skulle klassifiseringen være avhengig av opphold i en slik institusjon, ville vi derfor måtte vente lenge. I og med at det er intervjuet man legger avgjørende vekt på, sier det seg selv at et slikt institusjonsopphold ikke er en betingelse. Derimot vil de opplysninger om den enkelte, som bringes til veie under oppholdet, være en verdifull støtte ved klassifiseringen, samtidig som man ikke kan se bort fra at opphold i institusjon vil kunne formå selv de mest tilbakeholdende til å snakke. Med denne siste reservasjon må vi derfor kunne slutte at klassifisering vil kunne foretas uten institusjonsanbringelse, forutsatt at det på forhånd er foretatt en grundig personundersøkelse.

Et sentralt problem er intervjuerens kvalifikasjoner. Det er et velkjent faktum at vernelag og barnevernsnemnder er sørgelig underbemannet hva gjelder spesialutdannet personell. Imidlertid viser det seg at man i California til dels benytter som intervjuere sosialarbeidere uten klinisk psykologisk utdanning eller erfaring. Men før disse utfører intervjuer av noen betydning, har de fått

⁵⁶⁾ Se CTP 5, s. 24.

⁵⁷⁾ Se f. eks. *Hjalmar Wergeland*, „Innledning til barnpsykiatrien“, 1965, s. 37—38.

grundig opplæring i selve klassifikasjonssystemet. En slik opplæring skulle det være mulig å gjennomføre overfor vårt nåværende personell. For den som synes dette høres for lettvindt ut, er det nødvendig å huske på at intervjuerne følger et på forhånd fastlagt skjema hvor de nødvendige spørsmål er angitt.⁵⁸⁾ Skjemaet er ikke tenkt fulgt slavisk, men er en hjelp for intervjueren og sikrer at man får opplysninger som er ansett relevante. For best mulig å forhindre uriktige klassifiseringer, blir intervjuene som tidligere nevnt tatt opp på lydbånd og senere spilt for en annen sosialarbeider enn intervjueren. Typeinndelingen blir dermed et resultat av begge vurdering.⁵⁹⁾

Også selve behandlingen i frihet vil kreve kvalifisert personell. Her skiller ikke dette prosjektet seg ut fra andre tiltak man knytter forventninger til. På den annen side må det kunne forsvares å hevde at nettopp fordi det foreliggende behandlingsprogram har en klar målsetning med nogenlunde klart uttalte forventninger til tilsynsføreren og med angivelse av de nødvendige midler han bør benytte, er man i realiteten mindre avhengig av det høyt kvalifiserte personell enn hva det nåværende system fordrer.

I og med at klientene forutsettes behandlet mens de bor hjemme eller i fosterhjem, oppstår ikke behovet for å bygge noen ny institusjon. Derimot vil det formodentlig være nødvendig for barnevernsnemnder og vernelag å skaffe noe øket lokalplass, hvor fritidsbeskjeftigelse o.a. gruppeaktiviteter samt f. eks. supplerende skoleundervisning kan foregå. Jeg skulle anta at dette ikke ville kreve store investeringer.

På det prinsipielle plan stilles man først og fremst overfor spørsmålet om hvilke virkninger det vil ha for „den alminnelige lovlidighet“ om det blir vanlig å reagere med differensiert behandling i frihet selv overfor de unge tilbakefallsforbrytere. — Almenprevensjonen er ingen entydig størrelse, hva enten man sikter til den avskrekkende, den moralstyrkende eller den vane-dannende virkning. Det har f. eks. hittil ikke latt seg fastslå med noenlunde sikkerhet hvilken almenpreventiv effekt den tradisjonelle fengselsstraff har, eller hvilke følger for almenprevensjonen en skjerpelse eller lempning i straffutmålingen kan få. Straffelovrådet, som i 1963 var konfrontert med en sterk stigning

⁵⁸⁾ Se IMC, s. 51.

⁵⁹⁾ For å teste holdbarheten av de forekommende klassifiseringer, har man foretatt sammenligninger mellom forskjellige intervjuers resultater på samme stadium, og mellom en intervjuers klassifisering av samme individ på forskjellige stadier av behandlingen. Begge undersøkelser viser en stor grad av samstemmighet om den valgte type, se CTP 5, s. 35—37.

i ungdomskriminaliteten og en alminnelig utbredt følelse av at det eksisterende reaksjonssystem var ute av stand til effektivt å demme opp for denne stigning, fant seg beføyet til å konstatere: „Det er ikke mulig å bevise at det foreligger noen sammenheng mellom den milde behandling og stigningen i ungdomskriminaliteten.“⁶⁰⁾ — Det ble imidlertid fremhevet at man ikke kunne utelukke at utstrakt og gjentatt bruk av betingede reaksjoner „kan ha virket inn“ (på den økede kriminalitet). Jeg er enig i at man må regne med en slik mulighet. Men det behandlingsprogram i frihet som her er beskrevet, skiller seg som tidligere påpekt på avgjørende punkter fra vårt nåværende system med betingede reaksjoner. En betinget reaksjon i dag medfører for et stort antall tilfelle at intet gjøres i det hele tatt. Det differensierte behandlingsprogram som strekker seg over ca. 2 år, forutsetter derimot en til dels meget intens aktivitet både fra tilsynsførers og klients side. Kontakthyppheten gjør det også mulig å føre en ganske utstrakt kontroll med klientens adferd. Under disse omstendigheter vil jeg anta at almenpreventive hensyn er tilstrekkelig tilgodesett.

For den som forestiller seg at det nye behandlingssystem betyr at voldsforbrytere blir sluppet løs, minner jeg om den utvelgelse som må finne sted på forhånd. Enhver voldsforbrytelse må forutsettes normalt å utelukke deltagelse i programmet.

Den differensierte behandling tenkes som nevnt foretatt i frihet. Dermed skulle ikke ordningen reise alvorlige rettssikkerhetsproblemer.⁶¹⁾ Likevel er det en betryggelse at behandlingen er lagt opp etter vedkommende kriminalitetstypes antatte behandlingsbehov og kun i begrenset utstrekning er tenkt justert i forhold til det enkelte individ. Denne standardisering er tilsiktet, og synes å være en viktig faktor for å sikre regelmessighet og konsekvens.

Standardiseringen av behandlingen må antas også å ha betydning for klientellets innstilling. Jo mer konsekvent og regelmessig, og dermed forutsigbart, behandlingsprogrammet fremtrer for aktuelle og potensielle klienter, jo lettere vil disse kunne danne seg et realistisk bilde av hva programmet står for. Det er vel neppe riktig å regne med at den økede kjennskap automatisk vil slå ut i øket begeistring. Men man skulle i hvert fall unngå misforståelser og skuffelser, som erfaringsmessig svært ofte gir seg utslag i en negativ holdning. Forutsetter man videre en konse-

⁶⁰⁾ I. c. s. 52.

⁶¹⁾ Se *F. Grippe*, „Rettssikkerhetsproblemer ved den individuelle behandling av lovbrøyttere“, Nordisk Kriminalistisk Årbok, 1962, s. 62 flg., på s. 66.

kvent håndhevelse av behandlingsprogrammets vilkår, hvorved grovere overtredelser normalt vil lede til dom og fengselsstraff, skulle det være en rimelig sjanse for en positiv motivering for deltagelse i behandlingen i frihet.

Det er behov for en nytenkning innen vårt reaksjonssystem. I det foregående har jeg søkt å henlede oppmerksomheten på de muligheter det differensierte behandlingsprogram gir for et formålsrettet og meningsfylt kriminalvern i frihet. En omlegging av reaksjonene mot unge lovovertridere etter de linjer som er trukket opp ville ikke kreve noen ny lov og heller ikke nye dyre institusjoner. Man kunne prøve seg frem med mindre grupper først, for å samle erfaringer. Har vi råd til å la være?

Jonas W. Myhre.